

Machtsbederf en intimidatie zijn erger dan lekken

Marcel van Dam

SC, 25 juni 2019

Onlangs heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid aangifte gedaan van het lekken van vertrouwelijke informatie over de WODC-affaire en het Openbaar Ministerie is daarop een strafrechtelijk onderzoek begonnen. Opmerkelijk. De WODC-affaire bracht immers ernstige misstanden aan het licht: stevige ministeriële bemoeienis met onderzoeksresultaten en het daardoor onjuist informeren van de Tweede Kamer, terwijl bovendien die misstanden op geen enkele manier via reguliere kanalen bekend konden worden. Uiteindelijk heeft een journalist op basis van eigen geheime bronnen alles aan het licht gebracht. De minister garandeerde in het debat erover met de Kamer dat hij geen onderzoek wilde doen naar die geheime bronnen. Dat was anderhalf jaar geleden. Nu heet het dat vanwege “de integriteit die de overheid dient te waarborgen als goed werkgever” en omdat “lekken van informatie ondermijnend is voor het onderlinge vertrouwen”, aangifte is gedaan. Alsof het koste wat kost onder de pet houden van misstanden en een opgelegde zwijgplicht wel passen bij die integriteit en het onderlinge vertrouwen versterken. Extra opvallend is dat volgens het ministerie in 20 zaken onderzoeken zijn gedaan naar lekken, maar dat uiteindelijk alleen in de WODC-zaak aangifte is gedaan.

Hier gebeurt iets heel anders. Louter door het doen van deze aangifte toont de minister dat niemand die vertrouwelijke informatie naar buiten brengt, ooit veilig zal zijn. Dat de hele justitiële machine in gezet zal worden om hem of haar op te sporen. Dat journalisten gemeden moeten worden. Dat elke journalist ook gewaarschuwd moet zijn – het is nauwelijks geloofwaardig dat nu gezegd wordt dat de journalist geen onderwerp van onderzoek is en dat gehandeld wordt volgens de 'aanwijzing toepassing dwangmiddelen tegen journalisten'. Voor je het weet veranderen minister of OM ook hierin van standpunt. Het is pure intimidatie. In geen enkele rechtsstaat geldt een totale, ongeclausuleerde ambtelijke onderwerping aan de politiek, het beleid of de wetten. Het gedachtengoed van de rechtsfilosoof Hanna Arendt wordt breed onderschreven dat er geen blinde plicht tot gehoorzamen kan zijn, wanneer die plicht zou leiden tot kleinere of grotere inbreuken op de democratische rechtsstaat. Het roept trouwens meteen de vraag op wat er allemaal nog meer verborgen moet blijven binnen dat ministerie.

Dat de minister eerst stelt de journalistieke bronnen niet op te willen opsporen en dat nu ineens wel gaat doen, wijst op machtsbederf. De Kamer wordt op het verkeerde been gezet en de samenleving krijgt het wispelturige gezicht van de macht te zien: niemand kan zich ooit veilig voelen, want een minister kan altijd het tegendeel doen van wat hij zegt. Als om te benadrukken hoe diep het machtsbederf is, verdedigde een VVD-kamerlid de minister. Kennelijk ziet hij zijn rol niet als controleur van de macht, maar als beschermheer ervan. Ik vrees dat een belletje met de gloednieuwe interne integriteitscommissie van die partij niet voldoende is.

Natuurlijk komt er nog een Kamerdebat, bestaat de kans dat de aangifte wordt ingetrokken of dat er niets uit het onderzoek komt. Maar dat is allemaal nauwelijks relevant, want de intimidatie is allang geslaagd. Alleen als de Kamer de minister tot de orde roept en hem duidelijk maakt dat kadaverdiscipline niet past in een democratische rechtsstaat, kan het machtsbederf worden verminderd. Intimidatie en machtsbederf zijn erger dan lekken.